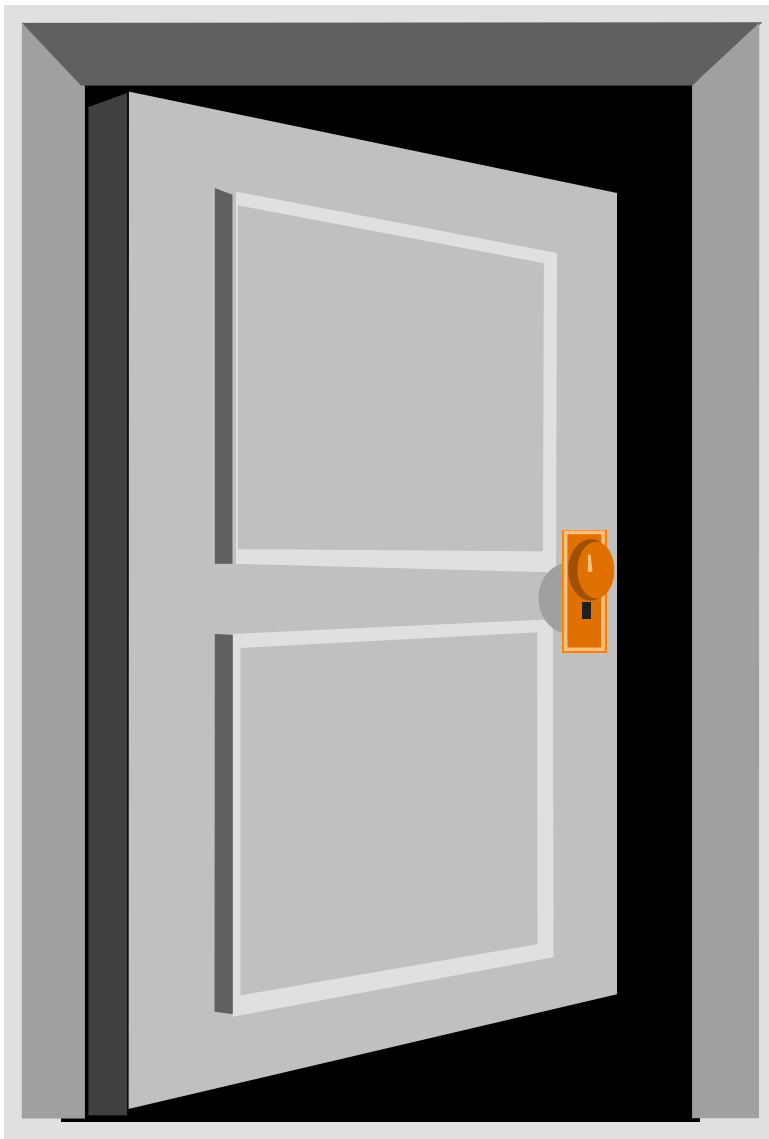

Nancy Marie Simonsen forteller

Skrevet av Britt Simonsen

1996

Forord

I 1986, mens jeg gikk siste året på Ingeniørhøgskolen, spurte jeg mamma om hun kunne skrive å fortelle hvordan hun hadde det da hun var barn. Ikke lenge etter fikk jeg en kladdebok i posten, der hun fortalte om sitt liv så langt tilbake som hun kunne huske. Hun forteller bl.a. om en barndomstid med 1. verdenskrig og spanskesyken, om ungdomstiden som besto av mye hardt arbeid, stort ansvar, og alvorlig sykdom i familien. Hun forteller også om da hun reiste bort i huspost og som budeie. Og hun forteller om det første huset de bygde - som de flyttet inn i på bryllupsdagen, og hvordan de jobbet for å få opparbeidet Solbakk – til krigen kom og alt ble brent. Hun skulle fortelle om evakueringa senere, men det ble det dessverre ikke noe av.

Britt.

Her er hva hun forteller...

Jeg ble født på gården Sandaker i Arnøyhamn,

den 1. oktober 1912. Mine foreldre var Mikal og Kristianne Mathiassen.

Mikal og Kristianne Mathiassen

Jeg hadde tre eldre søsken; Mary, Petter og Bendiks. Min mor pleide å si at jeg var et lettvindt barn, spiste og sov godt, og var nesten aldri syk. Da jeg var to år fikk jeg en liten bror som ble døpt Maks. Det var i 1914, og første verdenskrig var brutt ut.

Vi hadde et lite småbruk med 2 kyr, okse, mange sauer, og gris, så vi manglet ikke mat. Poteter dyrket vi sjøl, og fisk var det nok av i sjøen.

Da Maks og jeg ble større, forsto vi etter hvert at noe trist var hendt.

Vi kunne sitte på trappa og se på alle de rare båtene som gikk forbi. Det var ikke fly den gang, så alt måtte føres med båter – både krigsmateriell, soldater og mat – og skipsleia lå rett utenfor oss. Ei lærerinne som bodde hos oss, lærte Maks å si, når noen spurte hvor gammel han var: ”Jeg er født da hele Europa gikk i krig”. Han kunne ikke si Europa, han sa Hauropa, og da lo folk godt.

Etter hvert ble det lite mel å få kjøpt. Rasjonene ble strengere, men mor blandet poteter og torskerogn i deigen når hun bakte, og det ble gode brød. Klær var det nesten ikke å få kjøpt, men mor var flink med hendene. Hun kunne både sy, strikke, spinne og veve. Bomullsgarn fikk hun kjøpe, så hun vevde gardiner, sengetøy og kjoletøy. Hun spant renning og innslett, og vevde vadmél til bukser til guttene. Hun klippte veven i passe lengder til bukselår, så smurte hun dem inn med såpe, og la dem i en stamp med så varmt vann som guttene tålte å ha føttene i. Så var det bare for dem å kle av føttene og sitte å trø på tøyet, for å få det til å tove. Dem var riktig flittig, for det var jo om å gjøre å få mye lo på tøyet,

så ble det fine bukser. Når dem ble lei, var det bare å bære bort stampen, og fortsette neste dag. Når mor syntes tøyet var tøvd nok, vasket hun det og hengte det ut til tork. Når det ble tørt, og hun dampet det, var det utrolig pent.

Gården Sandaker hvor jeg ble født

Maks og jeg ble gode lekekamerater. Det var jo bare 2 år mellom oss. Vi hadde ikke kjøpleker. Om vinteren lekte vi i snøskavlene. Far laget ski til oss av tønne-staver. De var veldig glatte. Når vi rant ned den ene skavlen, så rant vi opp den andre. Når våren kom, var vi nede i fjæra å bygde byer med hus og gater. Det var så fine steinheller i alle størrelser i fjæra. Når jeg sitter å tenker, husker jeg hvor flink sauene var til å gå forbi byen vår. De gikk etter hverandre, tett ved gjerdet, og rørte ikke et hus. Enda sies det at sauer er dumme...

Om sommeren bygde vi bondegårder oppe på marka. Vi henta skjell på leira, til dyr. Utenfor

gjerdet var det en liten dam. Vi lagde ender av våt torv, og satte dem på steinheller for å tørke. Når de ble tørre, fløt de så fint på vannet. Vi satt med hver vår fjøl og laget bølger. Vi hadde det riktig morsomt.

Far kjøpte en stor, fin fiskebåt i 1916.

Båten het "Polarlys". Han tok guttene med seg om bord, for å vise dem båten. Jeg sto og gråt. Jeg fikk ikke være med - jeg var jo bare en jentunge. Da kom onkel Aksel, mors bror. Han tok meg med ombord og løfta meg opp så jeg fikk se motoren. Jeg husker det godt, enda jeg bare var 4 år.

Polarlys ligger her fortøyd

Vi fikk en liten søster i 1917. Hun ble døpt Johanna. Hun var født med hjertefeil, og legene sa at hun kunne ikke leve til hun ble voksen, for hjertet vokste ikke.

Jeg må vel fortelle om noe som hendte under 1. verdenskrig.

Maks og jeg var å lekte oss på en stor stein nedpå jordet, sør for der Håvard nå bor. Steinen står der ennå. Vi brukte å klatre opp på den - da syntes vi at vi så så langt utover. Plutselig så vi en veldig stor dame komme gående etter fjæra. Hun hadde grå drakt og hatt på hodet. Da hun så oss, klatret hun over gjerdet og kom bort og pratet med oss. Hun var så lang i beina, at hun tok bare tak i gjerdestolpen og skrevde over gjerdet. Hun spurte hvor vi bodde, og om det var mange i huset. Hun skulle selge bøker. Vi fortalte selvfølgelig. Det var bare mor og ungene heime. Vi sprang etter henne. Mor sa at hun hadde annet å gjøre enn å lese bøker. Hun hadde en stor familie å få klær til. Damen pratet litt, men mor ville ikke snakke med henne, så hun gikk. En tid etter fikk vi høre at lensmannen hadde tatt henne. Hun var en mann, og var spion. Vi syntes det var spennende.

Spanskesyken.

Mary var konfirmert i 1918, samme år som krigen sluttet. Om høsten kom Spanskesyken - en pestlignende syke. Lille Johanna døde. Mor var glad for

at hun fikk dø så snart, når hun ikke kunne bli frisk. Vi ble alle syke, men ble heldigvis friske. Men i Årviksand døde mange. De førte flere lik hver uke hit til kirkegården.

Lille Johanna var en nydelig liten pike, med gule krøller. Hun var liten av vekst og tynn, siden hun var så svak. Hun brukte å sitte på dørstokken til stua å synge. Hun hadde pen sangstemme. Hun så nærmest ut som ei lita dokke.

Den 15. mars i 1919 fikk vi en liten søster. Hun ble døpt Alise, men kalt Tulla etter Johanna, som hadde kjæleavnet Tulla. Da ble det ikke mye tid til lek. Enda verre ble det året etter, da Kåre ble født. Tulla hadde ikke lært å gå, hun var veldig grinet - hun var selvfølgelig syk. Men den gang måtte man betale for å komme til lege, og det var ikke billig. Da Tulla ble voksen og var hos lege, fortalte han at hun var født med blærefeil.

Kåre var veldig snill, men han ble så snart stor og tung, for han hadde så god matlyst. Om sommeren når de andre var ute og arbeidet, måtte jeg sitte inne å vugge 2 vugger. (Jeg var 8 år da). Det var ikke bare å hive ungene i barnevogn og spasere på veien. Når mor kom inn og tok seg av ungene, måtte jeg bære en stor stamp med skitbleier og trille med trillebåra bort til elva og skylle dem - og så tilbake igjen. Først etter vann i brønnen, så fyre i ovnen og varme det, så begynne å vaske på brett, og skylle å henge på snora. Det var ikke å gå på butikk og kjøpe papirbleier. Jeg tenkte at når jeg blir voksen, skal jeg i allefall ikke ta meg jobb i hus hvor det er unger. Og det løftet holdt jeg, men det ble mange år før det ble slutt på unger og skitbleier - de kom på løpende bånd.

Min tenåringstid er lite å skrive om.

Det var bare tungt arbeide og tannverk. Man måtte til Tromsø å få trekt ei tann, og det var ikke mange som hadde råd til det.

I slutten av året 1920 brøt difterien ut.

Det var en fryktelig sykdom. Hos oss fikk Mary den. Halsen hovnet opp og ble full av slim, så folk ble kvalt. Yngste sønnen til onkel Karl døde. Onkel satt å holdt ham på fanget da han kveltes. Han var visst 12 år da. Han het Halvdan. Legen kunne ingenting gjøre. Det var bare en lege i hele Skjervøy kommune, og han måtte vikariere for Lyngsdoktoren, for han var syk.

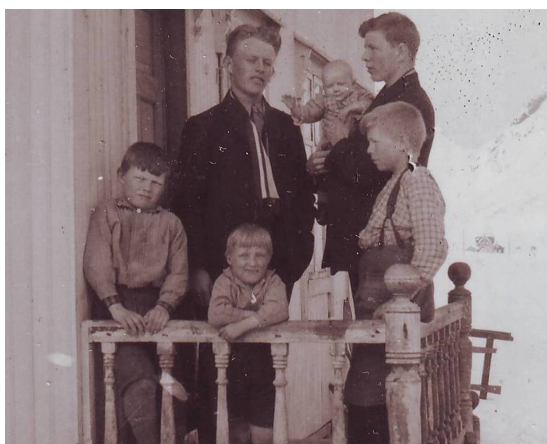
Legen var og så til Mary. Han sa til far at hun kom til å kveles, når alt hun hadde i halsen løsnet. Far satt og passet Mary da hun begynte å kaste opp slim. Han sa at det var fryktelig å se på alt hun kastet opp. Han passet henne da det verste sto på.

Legen var sikker på at hun kom til å dø, så han sa ingen ting om hvor forsiktig hun måtte være for ikke å få ettersyke. Så Mary fikk stå opp når hun følte seg sterk nok. Og så fikk hun lammelse. Hun ble helt lam, bare hjertet var friskt. Musklene rundt hjertet var så lamme at når blodet strømmet inn i hjertekamrene, sviktet musklene. Vi så hvordan hun fyltes i brystet, og hun fikk veldig vondt. Legen kom med hjertemedisin til henne. Han sa at han hadde ikke trodd at hun skulle greie å overleve.

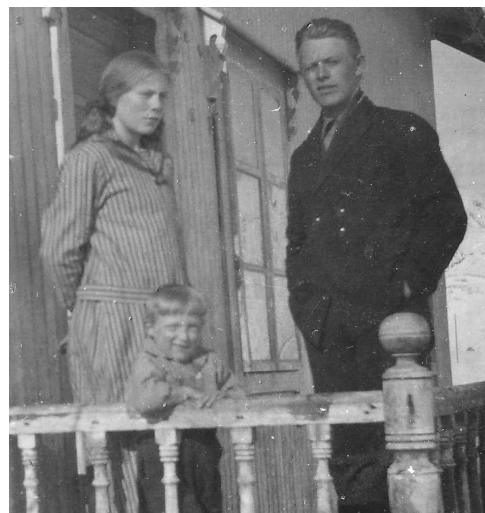
Hun lå lam i 4 måneder. Hun kunne ikke lese, øynene var så lam at hun så dobbelt. Ikke kunne hun ta i noe. Når hun fikk mat, hendte det ofte at den kom ut gjennom nesen. Da hun kom seg på beina, måtte hun lære å gå. Hun holdt seg fast i en stol, og så var vi - en på hver side - og støttet henne. Vi skjøv stolen, så hun fikk ta små skritt. Medisinen lindret smertene, men hun ble aldri helt frisk.

1926. Bendiks er 17 år, Petter 19 år med Øivind under året på armen, jeg er 14 år og Mary er 22 år.

Kåre 6 år, Petter, Øivind, Bendiks, Maks 12 år, Jørgen 4 år.

Jeg, Petter og Jørgen.

Første gang jeg så fly var visst i 1926 om våren.

Jeg hadde vært med klær til Maks på skolen. Vi gikk på Haugnes internat. Hver klasse gikk i 3 uker. Vi var heime bare på søndagene. Det var sist i juni, et riktig fint sommervær. Jeg kom gående i Holtebergan. Plutselig hørte jeg et forferdelig brøl. Så kom det to svære fugler fram bak fjellet. Jeg ble veldig redd, men da "fuglene" passerte meg, forsto jeg at det var fly. Jeg hadde sett dem på tegninger i blader, og lest om dem. Men så hørte jeg en ny lyd. Det var ordentlige jammer-rop. Det var geitene til bestemor. De kom med en voldsom fart ned fra skogen, og gjemte seg i sommerfjøsset. Gjeiter er veldig redd torden, og flyene laget mye verre brøl. Det var en lettelse at flere enn jeg ble redd, selv om det bare var geiter. Men jeg kunne ikke tenke den gang at jeg noen gang skulle reise med fly.

1927, om våren, gikk jeg i konfirmasjonen.

Det var veldig sein vår det året. Vi måtte være i den gamle skolen, de hadde ikke råd til å varme opp kirka. Konfirmantskolen varte i 4 uker, men vi fikk gå bare 3 uker på grunn av den kalde våren. Siste uka vi gikk, ble det bedre vær, og på konfirmasjonssøndagen, den 19. juni, var det sol og varme.

Høsten 1927 fikk mor hånda ødelagt.

Hun skulle pusse en strikkepinne. Strikkepinnene var av jern, og hadde lett for å ruste. Hun tok litt finsand på en klut og pusset. Mens hun holdt på med pussingen, glei strikkepinne, og hun stakk den helt inn til beinet i høyre hånds tommelfinger. Hun fikk blodforgiftning, og ble sendt med Hurtigruta til Tromsø, og lagt inn på Troms og Tromsø sykehus. Hun lå der i over 4 måneder. Hun hadde visst en fryktelig kur i Tromsø.

Lille Øyvind var bare 3 måneder over året da mor ble sendt. Han var født den 19. august 1926. Liten

og pusket var han, og sov dårlig om nettene. Å våke nettene, tålte ikke Mary, med det dårlige hjertet. Men å la meg passe han om natta, våget hun heller ikke, for når jeg sovnet etter en tung arbeidsdag, så var det ikke for en sjukling å få meg våken.

Men dagene gikk, og det var nok å gjøre. Mannfolkene trengte jo både strømper, lester og votter. De skulle til Lofoten i begynnelsen av januar, og de var jo tre - far, Petter og Bendiks. Da de var reist, satte vi opp en lang undertøysvev, for far ville ha så mye skifter at de ikke trengte å leie vask i Lofoten.

Vi fikk veven nedvevd, klærne sydd og vasket, og sendt til Lofoten. Da ble Mary mye uvel. Hun hadde selvfølgelig ikke tålt alt arbeidet, og lite søvn. Men hun kokte nu, og stelte i huset. Jeg hadde torvbæringa og veen å få ned fra fjellet – og saget. Også å dra vann, fra brønnen til fjøs og stue. Jeg fylte en tønne i fjøset, og i bislaget hadde vi en tønne som skulle fylles hver dag. Maks og Lisa gikk på skolen. (Lisa var ei jente far hadde tatt hit. Begge foreldrene var døde. Hun var litt eldre enn Maks.) Det var bare Tulla, Kåre, Jørgen og Øivind heime.

Jørgen, Øivind, Kåre, Tulla, jeg.

Da Mary fikk hjertekrampe.

Jeg var i fjøsen og holdt på å gi dyrene middagsmat. Da ropte Tulla at jeg måtte komme inn, for Mary var blitt så syk. Da jeg kom inn, lå Mary på divanen i stua. Hun åpnet øynene og sa: "Nancy, nå dør jeg. Du må ta deg av søskenene våre". Så greide hun ikke å snakke mer. Jeg ble sittende som forstenet. Hun lå som død, og jeg var bare 15 år, og skulle ha ansvar for 6 unger fra 1½ til 13 år, dyrene, og alt det andre arbeidet. Jeg skrev en lapp, og sendte Tulla til tante Albertina. Jeg satte meg ved divanen og så på Mary. Jeg nektet å tro at hun var død. Plutselig gikk det rykninger gjennom kroppen hennes, så fikk hun veldig skjelving. Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre. Jeg sprang opp på soverommene og hentet ulltepper, som jeg hengte rundt ovnen for å få dem varme. Så la jeg en stor pute under hodet på henne, for at hun skulle ligge høyt.

Det måtte hun når hun hadde hjerteanfall. Jeg tullet omkring henne varme ulltepper. Jeg skiftet tepper når de ble kalde. Hun ble roligere. Da tante kom, var Mary kommet til bevissthet. Tante skyndte seg heim og ringte etter doktoren. De hadde rikstelefonen. Da doktoren kom, fortalte han at hun hadde hatt hjertekrampe. Han ga henne opiumsdråper. Hun kviknet fort til. Han spurte meg hva jeg hadde gjort mens hun lå i krampe. Jeg måtte fortelle. Han sa at jeg hadde vært flink, men det var vel kanskje bare for å trøste meg. Han så vel hvor oppskaket jeg var. Jeg fikk et glass opiumsdråper, og en dråpeteller. Det var et glassrør som jeg satte ned i glasset. Straks hun kjente krampen kom, skulle hun varskue meg. Da skulle jeg gi henne 20 dråper. Hvis jeg fryktet for at jeg hadde dryppet mer, skulle jeg slå det bort, tørke av dråpetelleren, og dryppe på nytt. Krampen kom inn i høyre hånd, og så gikk den ut i venstre. Det var når den passerte hjertet, hun ble bevisstløs. Det gikk bra. Hun tok dråpene når hun merket noe. Snart greide hun selv å dryppe. Så gikk dagene på samme måte som før. Mary måtte jo være litt forsiktigere. Da de 3 skoleukene var over, kom både Maks og Lisa heim og hjalp til. Da hadde vi god hjelp.

Mary mater hønene

De kom heim fra Lofoten, og hadde visst en bra lott den vinteren.

Og godt var det, for far måtte betale hele sykehusoppholdet til mor. Hun var blitt så bra at far hentet henne heim, men hele armen var ødelagt. Det var nu godt å ha henne heime, selv om hun ikke kunne gjøre så mye. Men snart begynte hun å spinne. Hun fikk tak i noen lange strikkpinner, så greide hun å strikke. Det var trist å se på, men hun ble snar å strikke. Hun strikket store kofter til mannfolkene. Det er nesten utrolig.

Da påsken var over, var det å vaske klær og bake og ordne alt til mannfolkene.

Da skulle dem til Finnmarka på vårfiske. Når de var reist, var det å begynne med rundvask av huset. Man måtte være ferdig med det, og arbeidet ute på jorda. Rundvasken var et helt arbeid. Man hadde jo

brukt parafinlamper hele vinteren. Det var få rom som var malt. Det var å skure med sand, og bruke mye vann. Man fyrte med torv og ved, og kokte i gryter, så vi måtte ta ringene av ovnen og sette grytene på varmen, for å få snart kokt. Da ble det mye røyk. (Det var føtter på grytene). Men det ble virkelig trivelig når vi fikk rundvasket og reint alle steder. Det er helt utrolig hva kvinnfolk og unger fikk å gjøre når våren og sommeren kom.

Mannfolkene måtte bare være på fiske. Det var mye fisk, men veldig dårlig fiskepris. Det var jo ingen kjøttpris heller. Så fortjenesten var skrall.

Gjødsla lå i dunger på jorda om vinteren. Når gjødsla tinte, måtte vi banke den sund med treklubber, og spre den utover marka med fraugaffel. Når jordene begynte å grønnes, var det å rake den grove frauen, og trille den bort. Da ble jordene fine og grønne. Og så var det med fraugaffel å spa opp potetåkeren, og trille frau i bærer og sette poteter.

Jørgen og Øivind

Når mannfolkene kom fra Finnmark-fisket, måtte alle på bakken å skjære torv.

Far lompet (skar store lomper av torvemyra). Guttene trillet det ut på tørkeplassene. Så var det kvinnene og ungene sitt arbeid å stikke lompen sund til tynne firkantede torver, som vi reiste to mot hverandre. Av en lompe ble det 5 torver. Jeg husker ikke hvor mange tusen torv vi skar, men det var en hel del. Når vi var ferdig med torveskjæringa, var det på tide å ruske arve og hylpe potetåkeren. Ferdig med det, så var det å gå opp på bakken å sete torva, for at den skulle bli tørr og fin.

Mannfolkene var på notfiske. Når vi var ferdig med å sete torva, kom mannfolkene heim og begynte med høya. Da jeg var barn, hadde de ennå ikke begynt å hesje gresset. Vi rista det utover marka. Hvis det ble regn, måtte vi rake sammen i små muer. Når det sluttet å regne, var det å riste det utover igjen. Når det ble tørt, så raket vi det sammen, og laget kjemmer som vi la på trestenger som vi kalte bårstenger. Oppå stengene la vi så mye som vi vant å bære på lemnen. Vi var en i hver ende på stengene når vi bar. Mannfolkene bar

høyet, mens de var heime. Men 20. august var seigarn dato. Da gikk båtene ut å satte seigarn.

Høyonna

Straks vi var ferdig med høya, måtte vi opp på bakken å trille torv i sjåen.

Da var torva tørr. Vi måtte stable den, for å få plass til mye torv i sjåen. Ferdig med det, kom høsten med bærplukking og potetopptaking. Etter det var det å gå i fjellet og leite sauene, og få dem heim. Så var det å trille frau med bærer, og legge den i dunger – ferdig til våren. Fraukjelleren måtte være tom om høsten, eller før vinteren kom. Det siste vi gjorde om høsten, var å hente skuresand med båt. Vi måtte ha flere kasser.

Maks, jeg, Tulla, Kåre, Jørgen foran Kåre, mor med ... på fanget, Øivind, Bendiks, far foran Bendiks, Petter, Solveig, Mary.

Da jeg var 21 år fikk jeg ta meg huspost.

Jeg reiste til Kvaløya til lensmannen. Det var i 1933. De hadde bare 2 små barn og barnepike. Fjøs med 1 ku, 1 kvige og 1 kalv. Det var et lite lysaggregat, så vi hadde lys i huset og fjøsen, og utelys, men vi måtte fyre med kull og ved når vi skulle koke og bake. Når de skulle bade, måtte jeg bære en stor blikkstamp opp på soverommet, og så bære varmt vann i bøtter opp, og fylle i stampen. Vannet varmet jeg på ovnen i en stor kleskoker. Når de var ferdig, var det å bære vannet ned igjen. Ned gjennom trappa, gjennom gangen, inn i kjøkkenet og slå det i vasken. Og så var det opp på soverommet å vaske gulvet etter dem.

Det var vannpumpe på kjøkkenet. Det var ikke alle dager den virket like godt. Man måtte bare ta tålmodigheta til hjelp.

De hadde ikke vaskekjeller. Klærne måtte vaskes på kjøkkenet, og kokes på ovnen og skylles i stamp på kjøkkenet, selvfølgelig. Det var å stå tidlig opp å få vasket mest mulig før dem sto opp, for alle gikk jo gjennom kjøkkenet, og der sto jeg å skrubbet på vaskebrett.

Om sommeren trillet jeg klærne i stamp til ei stor elv. Der hadde vi grue. Så var det om kvelden å tenne under grua og varme vannet passe varmt, for å legge hvitvasken i bløtt over natta. Tidlig om morgenen var det å tenne under grua og få klærne kokt. Så var det å begynne å skrubbe på brett.

Vi var mange som vasket der. Når det var fine solskinsdager, var det riktig trivelig. Der var bål opp langs elva, og jenter og kjerringer skrubbet på brett og pratet og lo. Men jeg fikk ordre om å henge i å vaske, ikke hefte meg bort med å høre på praten til de andre. Det var nok å gjøre i huset, og jeg fikk jo topp lønn; 20 kroner pr måned, og ingen fridager. Fruen var i godt humør når det var regn og vind, for da måtte jeg vaske det jeg greide, for å holde varmen. Ikke var det noen andre der heller, men jeg måtte vaske de faste vaskedagene.

Rikstelefonen var i huset til lensmannen. De hadde en masse abonnenter. Når det var sild i fjordene, var det ei sørgelig ringing. Da sto ikke telefonen stille. Vi måtte sitte hver vår tur å passe den.

Jeg var i et år der, så reiste jeg heim.

Heime måtte dem jo leie hjelp til tungarbeidet når mannfolkene var på fiske. De ville jeg skulle være et år til, men jeg hadde bestemt meg for å reise heim. Men jeg fikk en flott attest hos fru. Jeg var heime et år, så reiste jeg til Narvik.

De hadde fått det litt mer lettvindt heime. De hadde fått innlagt vann. Mary hadde hugd foten om vinteren. Hun hadde vært i brønnhuset å hugd is. Far ble så redd, at da han kom fra Finnmarkfiske, gikk han med skøyta til Havnes og kjøpte vannledningsrør. Det var bare 35 øre meteren for rørene, så det var bare et tiltak å legge inn vann. Det var en gammel skikk at kvinnfolk og unger skulle bære vann.

I Narvik var jeg budeie for en masse fine dyr.

5 kyr, okse, 2 hester, føll, 6 purker som fikk grisunger, (ei purke fikk 16 fine unger, og alle levde opp) en veldig stor galte, 50 høner og en hane., mange sauer og en stor sort vær. Mat var det rikelig, men en veldig dårlig fjøs. Og så var det jo hus rundt omkring. De bodde i gate 4.

Da Wikestad bygde husene, var det bare 5 hus. By ble det da malmen kom fra Sverige. De kunne ikke jage Wikestad, for han kom først. Han hadde et stort plankejerde rundt fjøsen. Vi måtte koke grisematen om natta i bakgården, for at det ikke skulle bli lukt til folket som bodde der. Vi kokte på strøm, i en stor beholder. Vi satte bare passe strøm på, så kokte den om natta. Vi behøvde ikke passe den. Høysjåene hadde de på Fagernes. Siloen var også der. De henta når vi blei fri. Jeg likte meg godt, selv om det var mye rart der.

De hadde ei jente (Kristofa) til hjelp i huset når det var for mye arbeid for fru Wikestad. Hun var jo bra gammel, så hun greide ikke vaske rundt huset. Jeg hadde ikke anledning å hjelpe henne. Men klesvask hadde jeg.

Her står vi utenfor huset. Det er Kristofa, fru Wikestad og meg. Håreksgt. gikk rett oppfor huset.

Huset sto oppe i en bratt skråning. Det gikk ei steintrapp på 20 trinn fra huset og ned til bakgården. En dag jeg hentet 2 bøtter kokende vann, gled jeg på det øverste trinnet. Det kokende vannet rant på begge sider av meg. Jeg rente på baken helt ned til bakgården. Wikestad sto i bakgården. Han så meg ikke for vanndampen. Han blei veldig redd, men det

gikk fint med meg – jeg var helt tørr. Vannet hadde rent foran meg ned gjennom trappa.

Wikestad hadde et jordstykke på Fagernes. Der hadde han en stor høysjå. Han hadde tre drenger, så vi jentene hadde ikke tungt arbeide. Vi sto bare å hesjet. Høyet ble kjørt helt til der vi sto. Han hadde ikke jord mer - i byen var det bygd hus på alt. Men vi slo i jernbaneskråninger og i parkene. Vi holdt på med høya fra først i juni og til sneen kom om høsten. Parkene vokste jo så fort, og det var fint til silo.

Den vinteren jeg var der, var en veldig kald vinter, med mye frost. Folk ringte flere stykker hver dag, og spurte om Wikestad ville ha frásne poteter til dyrene. Han fikk dem gratis. De måtte jo betale for å få poteten bortkjørt, hvis ikke han hentet den. Og så hadde han alt matrestene fra hoteller, sykehus og resturanger. Det var morsomt å servere grisene fine wienerbrød og kaker - de sa ikke nei takk.

Når vi slo parken rundt tuberkulose-hjemmet, kom de ungdommene som var bra friske å hjelpe oss å rake.

De andre lå i liggestolene med tykke pledd rundt seg. Men de var i godt humør. De ropte til dem som rakte at de måtte ikke smitte tuberkulose på dyrene hans Wikestad.

Det var et trist syn å se ungdommer i sin beste alder ligge i rekker i liggestoler, med tykke pledd over seg, mens vi gikk og tørket svette i solskinnet. Det ble lettere å arbeide når vi tenkte på hvor heldige vi var som var friske. Tuberkulosen herjet veldig i disse årene. Wikestad var likkjører. Det var ofte oppringning fra Tuberkulosehjemmet om kjøring, enten til Kapellet eller til kaia. Da pusset jeg sølvet til Lokka (hesten) ekstra blankt. Det var jeg som hadde med å sele hesten til likkjøring. Da skulle både hest og vogn være ekstra vasket og børstet.

Jeg får vel fortelle om gammelsauen – ho Dokka.

Det var ikke plass til sauene i fjøsen. De gikk i bakgården, og åt seg inn i høystakken. Vi la bare grunder som de fikk ligge på. De hadde en gammel sau som var så kjelen. Alle måtte prate og klø henne. Hun fulgte meg, og sto å så på når jeg arbeidet i bakgården. En dag skulle jeg gå å handle i Torghallen for fru Wikestad. Jeg hadde akkurat betalt varene og skulle gå. Da hørte jeg noen rope: "Sauen hans Wikestad kommer!" Jeg skyndte meg bare ut døra i andre enden av Torghallen. De ringte til Wikestad, og han måtte dit og hente sauene. En av drengene hadde hentet noe i bakgården, og glemt å lukke døra, og gammelsauen sto å så da jeg gikk. Hun hadde vel luktet veien etter meg. Jeg tok bare

en annen vei opp. Ingen visste at jeg hadde sett sauene.

En gang mista jeg 8 grisunger i hagen til naboen.

Det var et kull som var 8 uker gammelt, og veldig flink til å gjøre galt. Det var en liten luke i plankegjerdet mot naboen, og den hadde grisungene fått opp. Wikestad og jeg satt i kjøkkenet og drakk kaffe. Da så jeg hele flokken i hagen. Rabarbraen lå med røttene opp. Heldigvis var det venninna til fru Wikestad som bodde der. Jeg hadde gjort rent i grisebingene, mens grisene var i bakgården. Vi skulle bare drikke kaffe, så skulle Wikestad hjelpe meg å få dem inn, men vi fikk fart på oss da vi så hvor de var. Lykka var at luka var for liten for de store grisene.

Jeg fikk lov av Wikestad å reise med skitoget opp til Bjørnefjell om søndagene,

hvis jeg sto tidlig opp og stelte fjøsen og melket. Toget gikk kl. 8 om morgenen, og kom ned kl. 6 om kvelden. Det kostet bare 1,25 tur-retur. Det var jo billig, men jeg hadde ikke skiutstyr. Jeg kjøpte meg et par bjørkeski, de kostet 16 kr. Bindinger 5 kr, stavene kostet 5 kr, skibukse 14 kr, beksømsko 16 kr. Jakke hadde jeg heimefra. Jeg måtte arbeide i 3 måneder for å få det. Jeg hadde jo bare 20 kroner måneden. Jeg måtte jo ha penger til billett og kaffe og en matbit der oppe. Jeg greide å få såpass utstyr at jeg kom meg på fjellet i påsken.

Meg i skiutstyr

Det var veldig fint påskevær det året. Norge hadde ikke turisthotell, men Sverige hadde et stort, fint hotell, og mange hytter som solgte både middagsmat og kaffe. Det var en masse folk der oppe - både fra Norge, Sverige, Finland og Danmark. Og et veldig flott skiterreng. Vi var inne i

hotellet og kjøpte sjokolade. Det sto plakater at de solgte varm sjokolade til 1 krone pr kopp. Vi syntes det var dyrt, men da vi kom inn, fikk vi ½ liter kokende melk, en skål med reven sjokolade og en skål med farin. Så blandet vi sjøl. Det ble mye, og den var riktig god.

Jeg var i Narvik til sist i juli 1936.

Da reiste jeg heim. Mary skulle gifte seg om høsten. Da jeg kom heim, kjøpte Mary og jeg maling og malte gulvene. Mannfolkene var på seifiske. Tulla og jeg reiste med Mary til Tromsø. Mary og Albrigte var gift i Tromsø domkirke den 31. oktober. Jeg reiste med Mary til Bakkeby og var der en uke og hjalp henne til hun kom seg i orden der. Det var et veldig trivelig hus når vi fikk vasket og ordnet opp der. Jeg trivdes godt i Bakkeby.

Det var blitt mange bureisningsbruk i Skjervøy kommune.

Herredsagronom Rønning Østgård arbeidet veldig for at ungdommene skulle få kjøpt jord og begynne med bureisning.

Vi ble enige, Sverre og jeg, at han skulle søke om bureisningslån. Han hadde snakket med August Karlsen om å få kjøpe det jordstykket som grenset til hans fars jord. Det måtte være 30 mål jord for å få lån, men Sverre far sa at han skulle få av hans jord – det som manglet. Straks Østgård fikk beskjed, kom han og målte opp jorda og fikk skjellgådd. Den ble kalt Solbakk. Østgård sendte inn søknad om lån. Sverre fikk 2500 kroner i husbanklån. Om våren kom material og sement. Huset var av planker, utvendig bordkledd, med stein på taket. Der var tre ovner. Så var jordstykket betalt, resten av lånet skulle være til fjøs. Sverre måtte selv koste resten. Han bygde selv huset med hjelp av brødrene, så han kom billig fra det. De 5 første årene etter at huset var bygd, skulle det ikke betales avdrag på lånet – bare renter. Når 5 år var gått, måtte huset være ferdig. Vi betalte 30 kroner to ganger i året i renter. Høsten 1937 var huset ferdig nede, og et soverom var ferdig.

Vi var gift 1 oktober 1937 - på min 25-års dag,

og flyttet samme dag inn i huset. Kua og sauene hadde vi i fjøsen til Sverres far.

Våren 1938 da Sverre kom fra Finnmarkfiske, kjøpte han maling og malte huset utvendig. Det var et riktig pent hus. Det var et tilbygg på øversiden, med inngang til stue og kjøkken, og en stor støytrapp utenfor. Sverre støypte kjeller til fjøs. Han skulle få fjøskasse fra Reisa. De var billigere enn Austad, men de kunne ikke skaffe material før i 1939. I 1939 var krigen kommet så nært, at det ble stopp på all bygging. Det ble mangel på forskjellige ting, som for eksempel spiker.

Judith ble født 15. januar 1940.

Jeg ble syk søndag den 14. Sverre gikk til tante Albertina, som hadde rikstelefonen, for å ringe til jordmora som bodde i Lauksund. Han fikk da høre at jordmora var i Årviksand. Tante ringte til Årvik og snakket med jordmora. Hun fortalte at hun hadde tatt imot en liten pike, og alt sto bra til både med mor og barn, så hun var klar til å dra. ”Skartind” gikk til Årvik. Det var fint vær, men det var meldt stiv nordlig kuling. De fikk jordmora om bord, og da kom kulingen. Hvis dem hadde vært litt seinere, så hadde dem ikke fått jordmora om bord. Hilda Ås, som jordmora het, sa at hun hadde ønsket at jeg skulle bli syk, så hun fikk komme hit. Hun var Sverres søskenbarn, og min tremenning. Judith ble født natt til mandag. Mandagsmorgen gikk ”Skartind” til Lauksund. De rodde med stubb der, så Sverre tok jordmora med seg.

Sist i januar 1940 gikk "Skartind" til Lofoten.

Det var bra med fisk der, men vanskelig om salg. Krigen kom jo nærmere, så mange fiskekjøpere våget ikke å kjøpe fisk. Mannskapet på "Skartind", "Solglimt", "Astrid", og en fremmed båt, ble enige om å leie et fiskebruk og sjøl salte fisken. Det ble et bra fiske, så de saltet mye fisk. Det nærmet seg påske. En stor saltfisk-skute skulle kjøpe fisken. Den 8. april, om kvelden, la skuta til kaia. De skulle begynne å levere om morgenen 9. april, men om natta var tyskerne kommet til flere byer i Norge, deriblant Svolvær. Jeg holdt på å bade Judith om morgenen 9. april. Jeg hadde ikke radio, så jeg visste ingenting. Da kom Birgitta hit. De hadde radio. Hun fortalte at tyskerne var kommet til flere byer i Norge, deriblant Svolvær og Narvik. I Narvik hadde dem senka panserskipene "Norge" og "Eidsvoll". Mange marinefolk ble drept, deriblant Sverres søskenbarn Paul Jørgensen fra Årvihsand. Senere på dagen fikk jeg høre at hele fiskeflåten var gått fra Lofoten, for ikke å bli beslaglagt av tyskerne.

Tulla med Judith – høya på Solbakk

Om morgenen den 10. april 1940 sto jeg å så ut gjennom vinduet.

Det var så flott vær. Mens jeg sto der, begynte skøytene å komme, først skøytene fra Lauksund og der omkring, og så kom de 7 båtene som hørte til her på fjorden. Det var "Lillefjeld", "Solglimt", "Astrid", "Nordrønna", "Karrant", "Skartind" og "Ane". De som hadde salta fisken, kom heim blakke. Fisken ble liggende på bruket. Men vi var glade for at alle var friske. Det var bare å ruste seg til ny tur – til vårfisken på Finnmark.

Flere av de unge ble tatt inn i militæret.

Sverres bror, Jacob, var en av dem. Jeg husker ikke alle de andre, men alle som nylig hadde eksert, ble med i kampene ved Bjørnefjell. Nord-Norge var jo ikke tatt av tyskerne. Heldigvis ble det kapitulasjon. Ingen av de herfra ble skadet eller drept. Maks var heime på perm. Han var jo i marinen. Da tyskerne kom, ble så mange båter senket, at han hadde ikke

båt. Han fikk kontorjobb i marinen – stasjon Lødingen. Senere ble han sendt til England, og derfra til Island. Der ekserte han. Han var kanonør under krigen. Far søkte etter ham gjennom Frelsesarmeen. De fant ham, men han nektet dem å gi noen beskjed heim. Han sa at han kunne være drept før beskjeden kom fram. Da ble det bare et falskt håp. Da krigen var slutt, fikk far telegram fra Tromsø: "Atter på norsk jord. Hilsen Maks". Vi bodde på Steine da. Far skalv på hendene, så han hadde vanskelig for å åpne telegrammet.

Mens Maks var på Island, ble han kjent med Jannet.

Fra Island ble han sendt om bord i et stort krigsskip som kanonør. Han hadde med å gi ordre når det skulle skytes. De skulle ut i Atlanterhavet. Der skulle det være et sjøslag. Han fikk brev fra Jannet med bilde av Jenny. Hun forlangte ikke at han skulle ha noen forpliktelser, men da han så bildet av barnet, søkte han om permisjon for å reise til Island og gifte seg med Jannet.

Straks før slaget begynte, fikk han permisjon, og fikk reise til Island. Der ble han kvartermester på et oppsynsskip.

Han var på Island helt til tyskerne kapitulerte. Da kom han til Norge. Han var på et oppsynsskip, stasjonert i Bodø. Derfra ringte han til Steine. Tulla

snakket med ham i telefonen. Da hun kom tilbake, fortalte hun at Maks var gift og hadde en datter på 3 år. Siden fikk mor et album fullt av bilder av Jenny, Jannet og Maks. Deriblant var det bildet Maks fikk da han lå ute i Altanteren. Det bildet berga han fra mye elendighet. Det gikk visst fælt for seg der ute. Mange skip ble senket. (Jeg har det bildet av Jenny)

For de som reiste på vårfiske til Finnmark, gikk det visst bra.

De fikk i alle fall fisken solgt. Senere fikk dem fisken solgt i Lofoten og. En fiskekjøper ordnet med salg av fisken, men mye fisk ble ødelagt. Den var for lite saltet til å ligge så lenge. Den skulle vært lagt om og saltet på nytt, men de hadde ingen folk til å ordne det.

Tyskerne var nå over alt i Norge.

Vi så heldigvis ikke så mye til dem på en sånn liten plass som her. Det ble nå rasjonering på mat. For oss som bodde på landet, ble det ikke så galt. Vi hadde jo mat sjøl, men i byene merket de snart matmangelen. Pengene forsvant også. Tyskerne stemplet penger. 1 kr- og 2 kr- sedlene var av så dårlig papir at de var skitne og frynsete. Noen lyse hoder hadde lagt navn på sedlene. 1 kr-seddel var en Usling, og 2 kr-seddel var en Quisling. Det gikk to Uslinger på en Quisling.

Da krigen hadde vart i noen år, manglet vi jo mye.

Alt ble utslitt. Jeg gikk en dag tur til Sandaker. Der holdt far på å lage gulvkost av hesterompe – de hadde hest. Jeg satt å så på og tenkte at det måtte vel gå an å lage gulvkost av kuromper. For man klipper jo rompeduskene av kyrne om høsten. De bare skitner seg til når rompene er så lange. Om vinteren vokser de ut igjen til våren. Da trenger dem lang rompe for å jage insektene bort. Da jeg kom heim, fant jeg fram verktøy. Sverre var heldigvis på fiskearbeid i Skaret, ellers har jeg vel ikke tort å begynne. Jeg laget først en fjøl med skaft på. Så boret jeg to rader med hull på den. Så var jeg i fjøsen og klippet rompeduskene av våre og bestemor sine kyr. Vi hadde to kyr hver. Jeg tok tråd og laget passe store dusker av rompa, la den dobbel og trakk tråd gjennom bukta. Så trakk jeg den inn i et hull. Slik fortsatte jeg til neste hull. Men jeg fikk alt for lite rompedusker. Jeg gikk da inn i Dalen til Aslaug og Johanna. Da jeg fortalte om ærendet mitt, lo de godt, men jeg fikk rompeduskene. Jeg fortsatte til Birgitta. Hun holdt det ikke så umulig, og gikk straks og klippet rompeduskene av sine to kyr. Da fikk jeg nok til alle hullene. Jeg høvlet ei plate som jeg limte fast over trådene. Jeg fikk en kjempefin kost, men det gikk lang tid før jeg fikk fjøslukta av den. Jeg vasket den flere ganger og hadde den hengende ute. Sverre ble forfær da han kom heim og så kosten. Og de som lo av meg, ønsket seg visst en likedan når dem sopte med lime laget av riskvister.

Det er nok vanskelig for noen i dag med rikelig elektrisk strøm å forstå

hvordan man kunne sitte med håndarbeide med en 10 linders lampe. Under krigen var det rasjon på lysolje. Når jeg hadde brukt opp lysoljen, måtte jeg ha solar på lampen. Jeg husker en dag i desember, høsten 1943. Det var overskyet, så det var ekstra mørkt inne. Jeg hadde mye håndarbeide som skulle være ferdig til jul, og hadde ikke annet enn solar å ha på lampen. Den bare osset. Det var nesten som å sitte uten lys. Midt på dagen var det så pass lyst ute at Kolbein gikk en tur på leira. Straks etter kom han trekkende med en stor gul plate. Når jeg undersøkte den, så var det stearin. Jeg var ikke sein om å

støype lys. Mor hadde fortalt at da dem var barn, støpte dem lys om høsten av talg, når slaktetida var over. Jeg laget former av tykt papir. Jeg hadde noe håvoll-tråd – sånn som vi knyttet håvoller til veven av. Den var passe tykk til veik i lysene. Jeg spikret 4 tråder på en fjøl – passe langt fra hverandre, og tredde dem gjennom formene, og bandt dem fast i en stav så jeg fikk tråden helt bein. Så var det bare å slå i formene, litt av gangen etter hvert som den stivnet. Jeg fikk store, fine lys. Judith og Kolbein fikk et lys på kjøkkenbordet, og satte seg å tegne. Et lys hadde jeg på kjøkkenbenken. Svanhild lå i vugga og så på det, hun var bare 8 måneder. Og så hadde jeg et på skapet til strikkemaskinen. Sverre var borte ved Kågen og trakk lina. Da han kom heim, var det så lyst i kjøkkenet at han forsto ingen ting.

Sverre fikk ikke gjøre huset ferdig, men det var nok å gjøre allikevel.

Vi hadde jo jorda å arbeide opp. Det var bare med handmakt, så det gikk ikke så snart. Det hadde vært skåret torv på eiendommen i en masse år, så det var bare torvehull helt ned til stua. Det var et helt arbeid å få slett jord uten maskiner. Og så ryddet vi i skogen, saget bort de gamle, ødelagte trærne. Sverre la inn vann da han bygde, så det hadde jeg lettvisst med. Jeg strikket og sydde til folk. De som ikke hadde penger å betale med, tok jeg ull hos. Vi hadde bare 2 sauer. Det var ikke plass i fjøsen til mer. Jeg vasket ull og karet og laget gode vattepper. Det var ingen ting å få kjøpt. Det var visst skralt med sengeklær i mange hus, etter som det hørtes.

En fin rokk kjøpte Sverre til meg i 1939, da han kom fra Lofoten. En dag Sverre var å fisket, var han på land hos en gammel mann på Vorterøya og kjøpte vevstoler. Kona var død, så han hadde ikke bruk for dem. Selve stolene var gode, men mange små gjenstander var ødelagt. Han betalte 30 kroner for dem. Han skulle pusse dem opp når han fikk tid, men de ble brent med huset, for vi måtte jo evakuere om høsten. Da først fikk vi føle krigen.

Det første huset vårt – det ble brent under krigen

Ja, om vinteren 1943-44 var det mye trist.

Tyske soldater kom gjennom Finland, og ned Reisadalen, da dem trakk seg ut av Russland. Så var det hurtigrutene, som var tatt til troppetransportskip i Sørkjosen og hentet soldatene for å føre dem sørover. Men engelske ubåter lå på Lyngen og senket dem. Soldatene kom rekende. De fløt, for de hadde redningsvester på, men de var ihjelfrosset.

Jeg gikk en kveld til Sandaker. Det var måneskinn og fint vær. Da så jeg en som kom i land nedfor Sandbakken. Han sto i sjøen så lenge det var dypt nok. Når det ble grunt, ble han liggende. Han var helt stiv. En lå et stykke lenger sør. Tyskerne ba folk å trekke likene opp av sjøen og legge dem i dunger, så skulle de hente dem. Mannskapene fra hurtigrutene var norske. De ble bringt på likhuset, så var lensmannen og hentet dem. Far hadde en stor likdunge sør for gjerdet. En tysk båt kom og hentet dem.

Ut på sommeren 1944 fikk vi varsel om frivillig evakuering.

Alle var enige om at vi reiste ikke. Om høsten ble det tvangsevakuering av Finnmark. Lykka var at det var et riktig flott høstvær den høsten. Folk kom i små sjarker. Jeg husker spesielt en lørdag. Fjorden var full av båter i alle størrelser. Kjerringene kom i land for å få badet ungene. Ungdommene var på land å spaserte. Det var så fullt i båtene, at de måtte på land for å strekke på beina. En familie med små barn var her og badet ungene. Og så fikk de middag på søndag.

De sa at vi måtte regne med snart å få varsel om tvangsevakuering.

Det gikk ikke mange dager, så kom en båt hit, og to tyskere kom opp til stua hans Karl Karlsen, og slo opp en stor plakat. Der sto det at når vi ikke reiste frivillig, så kom tyskerne å slaktet dyrene, og så ble vi tvangsevakuert.

Det var fælt å se når de drepte dyrene, men enda verre å gå ut av et nytt hus med tre små barn, ro ombord i ei fiskeskøyte, og reise på det uvisse. Svanhild var bare 1 år og 7 måneder. Kolbein var 3 år og 3 måneder. Judith var 4 år og 10 måneder.

Det var mildt og fint da vi reiste i november 1944.

Marka var bar. Tusenfryd sto i blomst rundt stua. Det hadde ikke vært frost. Jeg hadde fått meg hage. Tre pene grantrær sto nedenfor stua. Jeg fikk dem fra plantefeltet til far. Jeg hadde jo vært med å plantet der. En nokså stor rogn stod på sørveggen. Alt brant opp.

Vi bodde først på Steine i Lofoten, så fikk vi flytte til Lundenes hvor vi bodde fra juni 1945 til juli 1946. Da fikk vi reise hjem å bygge opp etter evakueringa.

på Lundenes der vi bodde fra juni 1945 til juli 1946.

Judith, Kolbein og Svanhild på Lundenes

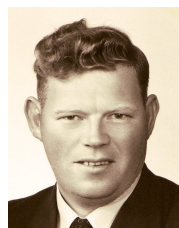
Jeg fant en liten bit av klessnora med to klesklyper på, da vi kom heim

den 18. juli i 1946. Det var gått bra med oss alle. Da vi kom heim, var vi blitt seks. Alf-Martin var to måneder gammel. Det første Kolbein gjorde, var å springe på Røynes.

Bilder

Maks

Kåre

Bendiks

Jeg, Mary, Tulla

Mor, søsteren og Johanna

Sverre, Gudrun, jeg, Tulla og to ...

I hagen på Sandaker. Jeg med Judith og Kolbein. Mor med Bodil. Bendiks med Magda. Far med Anne-Mari og Torbjørn og Cristine foran. Mary med Kolbjørn. Petter med Marit og Øivind. Asbjørg foran dem.

Røynesbrua

Lofotfiske

Kåre på hesten

Mor og far som eldre